

3. Иванов, Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики [Текст] / Ю. Б. Иванов. – Х. : РИО ХГЭУ, 1997. – 246 с.

4. Матросова, Л.Н. Формирование организационно-экономического механизма управления инновационными процессами в промышленности [Текст] / Л. Н. Матросова. – Л.: ВУГУ, 2000. – 568 с.

5. Кірдіна, О. Г. Методологічні аспекти інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного комплексу України: монографія [Текст] / О. Г. Кірдіна. – Харків: УкрДАЗТ, 2011. – 312 с.

6. Патон, Б.Е. Инновационный кластер «Бархатный путь» и научно-технический прорыв Украины на мировой рынок строительства [Текст]/

Б.Е. Патон, М. Костюк // Наука та інновації. -2010. - Т. 6. № 2. - С. 69—86.

7. Сич М.Д. Проблеми управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку залізничного транспорту / М. Д.Сич, В. П. Ільчук, С. М. Вдовенко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету: зб. наук. праць. – 2009. - № 35. режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vcndtu/Ekon/2009_35/index.htm.

8. Кондратюк М.В. Створення науково-інноваційної групи на залізничному транспорті [Текст] / М.В. Кондратюк // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. - № 33. – С. 49-51.

Аннотация. Определены направления инновационной политики железнодорожного транспорта Украины, реализация которых позволит приблизить перспективы его интеграции в мировой транспортной системы.

Ключевые слова: инновационная политика, транспортная система, инновация, инновационное развитие.

Summary. The directions of innovation policy of railway transport of Ukraine, implementation of which will bring the perspective of its integration into the global transportation system.

Keywords: innovation policy, transportation, innovation, innovative development.

*Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Стешенко О.Д.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*

УДК 001.895

АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

*Прохорова В.В., к.е.н., доцент (НАУ),
Свідерській П.В., здобувач (УІПА)*

Стаття присвячена питанням становлення та розвитку адаптивного управління підприємствами, оцінки їх адаптивного потенціалу, зміцненню становища на ринку та реалізацію потенціалу безінвестиційного зростання, оцінки впливу невизначеності зовнішнього і внутрішнього середовища на прийняття рішень в процесі їх інноваційного розвитку в контексті економіки знань.

Ключові слова: адаптивне управління, адаптивний потенціал, інноваційний розвиток, підприємство, модель економіки знань.

Постановка проблеми. Відмінності в розумінні цілей і пріоритетів розвитку реального сектора економіки, неузгодженість зроблених дій, відсутність науково обгрунтованого підходу

зумовили переважання стихійних, вузькоспеціалізованих рішень, що не володіють необхідним стратегічним потенціалом. Закономірним наслідком цього стало формування

«гібридних» форм господарювання і управління, які складаються з елементів різномірних, неформалізованих, часто взаємовиключних підходів, що містять масу внутрішніх протиріч, надлишкових, відсутніх або не функціонуючих зв'язків. Впровадження подібних розробок не тільки не збільшило ефективність роботи підприємств, а й змусило залучати додаткові ресурси для підтримки неадекватних, неадаптивних систем управління. У ході розвитку ринкових відносин об'єктивно позначилася потреба у формуванні нових структур і механізмів управління промисловими підприємствами. Більшість крупних вітчизняних підприємств, які мали налагодженою системою виробничо-господарської діяльності, планування та обліку, виявилися нездатні адекватно і усвідомлено реагувати на постійно мінливі умови зовнішнього середовища в силу нерозвиненості ринкових інструментів гнучкого, адаптивного управління.

На даному етапі розвитку цивілізації економіка знань відрізняється від класичної стандартної економіки, насамперед істотною зміною філософії: якщо раніш економіка знань була важливим, але не головним елементом світової економіки, то зараз вона набуває все більшого значення.

Поступовий перехід від доіндустріального до індустріального, а тепер і до постіндустріального способу виробництва суттєво вплинув на пріоритетні сектори, які притаманні для кожного з них. Поруч з цим, необхідно зазначити, що панування індустріального суспільства не спричинило занепад сільського господарства, а навпаки, завдяки механізації та автоматизації збільшило його обсяги та продуктивність. Аналогічно і при домінуванні постіндустріального суспільства логічним є подальший розвиток сільського господарства та промисловості (матеріального виробництва) тепер уже завдяки активному використанню знань, які сприяють створенню та реалізації інноваційного підходу у цих сферах.

Аналіз публікацій. Проблемам гнучкого, адаптивного управління присвячені праці багатьох вчених: О. Ареф'євої [2], А. Богданова [6, 7], Г. Аубакирової [4], В. Аніщенко [1], Т. Бауліної [5], П. Друкера [10], В. Прохорової [14], О. Кучеренко [14] і др. Незважаючи на значний обсяг робіт, які зачіпають різні аспекти управління на промислових підприємствах, цілий ряд теоретичних і практичних питань, пов'язаних з даною проблемою, залишаються дискусійними і вимагають додаткового

Питання формування «контурів» економіки знань, особливостей властивого їй господарського механізму і механізму відтворення знання знайшли своє відображення в працях вітчизняних і закордонних авторів: О. Ареф'євої [3], В. Гейця [

9, 15, 17], Карла Дж. Дальмана [21], А. Гальчинський [8], П. Друкера [10], М. Згуровського [11, 12], В. Макарова [13], Б. Квасюка [17], А. Мазаракі [15], Т. Сакайя [16], В. Семиноженка [17], Е. Тоффлера [18, 19], Л. Федулової [20], А. Чухно [22], А. Штангрета [3, 23] та інших. Нові методи управління, які пропонуються теоретиками, і тестуються практиками, тісно пов'язані з поняттям «економіки знань». Вони називаються методами «управління знаннями», а також інструментами нової «економіки знань».

Метою статті є виявлення проблем становлення та розвитку адаптивного управління підприємствами, оцінку їх адаптивного потенціалу з акцентом на аналіз маркетингової орієнтації, зміцнення становища на ринку та реалізацію потенціалу безінвестиційного зростання, оцінку впливу невизначеності зовнішнього і внутрішнього середовища на прийняття рішень і формування механізмів адаптації підприємств в процесі їх інноваційного розвитку в контексті економіки знань.

Вклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку, інформація і знання — це не окремі явища чи параметри постіндустріального суспільства, а скоріше його докорінні категорії, основний ресурс. Звідси, саме в постіндустріальному суспільстві на перший план виходить людина, яка має здатність сприймати інформацію та на основі неї генерувати знання. Теорія постіндустріального суспільства виходить з того, що «якщо індустріальне суспільство засноване на машинній технології, то постіндустріальне суспільство формується під впливом технології інтелектуальної».

На сьогоднішній день сформувалась точка зору, що визначальними характеристиками економіки знань є [3, 9, 12, 13, 16, 17]:

— освіта і навчання (наявність освіченого і професійно підготовленого населення, здатного створювати, накопичувати і використовувати знання);

— динамічна інноваційна інфраструктура (ресурси, починаючи з радіо і закінчуючи Інтернетом, що забезпечить комунікації, обробку і розповсюдження інформації);

— економічні стимули й інституційний режим (загальноекономічне середовище, що сприяє вільному руху знань, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій і розвитку підприємництва);

— інноваційні системи (мережа дослідницьких і «мозкових центрів», університетів, приватних фірм і організацій, що займаються створенням нових знань, їх запозиченням зовні і пристосуванням до місцевих потреб).

Однак у контексті переходу світової

економіки до нової, заснованої на знаннях моделі, цей афоризм набуває нового сенсу: усе більше зростають і стають впливовими ті індустрії, які займаються виробництвом не товарів, а послуг.

До економіки знань відносять три основні сфери: НДДКР та інновації; освіта і навчання, що сприяють формуванню людського капіталу; інформаційно-комунікаційні технології.

Оцінка адаптивного потенціалу підприємств за період з 1991 по 2005 рр. показала, що потенціал об'єктів дослідження, знецінюється інфляцією і підлеглий кон'юнктурним короткостроковим інтересам, збільшується дуже повільно; внутрішні відтворювальні чинники, стимули економічного розвитку та зміцнення адаптивного потенціалу повністю в дію не наведено [1].

До числа актуальних проблем підприємств можна віднести низький рівень аналітичного та прогностичного вивчення зовнішнього і внутрішнього середовища, недооцінку свідомого випереджаючого стилю управління підприємством [2].

Адаптивне управління промислових підприємств робить необхідним приділяти особливу увагу дослідженню процесів реалізації продукції, ступеня насиченості ринку продукцією певного технічного призначення, ціновій політиці, механізмам кредитування, формування та погашення заборгованості. Завдання адаптивного управління підприємством в області оновлення продукції, що випускається полягає у створенні системи, яка дозволить отримувати об'єктивну інформацію про ефективність вкладених коштів і обґрунтувати прийняття майбутніх рішень у цьому напрямку. Для підприємства важливим є реформування системи адаптивного управління в напрямку систематизації та розробки методик, пов'язаних з підвищенням ефективності інноваційної діяльності.

Раціональне використання адаптивного потенціалу нерозривно пов'язано зі створенням промисловими підприємствами доданої вартості як результату виробництва товарів і надання послуг споживачеві, затребуваних ринком за цінами, що перевищує або, принаймні, рівним вартості факторів виробництва.

Кількісні характеристики адаптивного потенціалу під впливом загальноекономічних чинників дає змогу стверджувати, що матеріальні витрати на виробництво є найбільш сильно впливає фактором, практично переважною іншою впливи. Розрахункові значення оцінок впливу на адаптивний потенціал, обраних для аналізу за критеріями порівнянності статистичних показників і масштабом коефіцієнтів значущості отриманих регресійних статистик, а також аналіз пріоритетності факторів і ступеня залежності виробничої діяльності від них дозволив зробити

висновки [1, 4, 6, 7]:

- встановлено переважний вплив матеріальних витрат і тенденцію збереження, а часом і зростання, їх значимості; фактор оплати праці має менш високу ступінь впливу на результати виробництва в порівнянні з фактором матеріальних витрат;

- фактор основного капіталу - самий незначний по величині, значення коефіцієнта значущості цього фактора і його питома вага вказують на низьку продуктивність основного капіталу і відсутність позитивної динаміки виробництва;

- реноваційний процес на підприємствах здійснюється за рахунок ресурсів, сформованих в минулі роки, і тенденції до їх оновлення не виявлено;

- оцінки залежності виробничої діяльності підприємств від кон'юнктури ринку і кредитної політики не дають підстав для формування оптимістичного сценарію їхнього розвитку, оскільки виробництво не адекватно попиту;

- більший вплив надають чинники, що стримують збільшення випуску продукції, швидше за все, виробничі потужності підприємств не забезпечують зростання виробництва;

- на фінансово-економічний стан підприємств суттєвий вплив надають обсяги запасів готової продукції і портфель замовлень.

Вельми слабкий зв'язок з показниками випуску продукції свідчить про те, що кредитування під оборотні кошти не є визначальним для виробничої діяльності об'єктів дослідження. Помірна ступінь впливу короткострокових кредитів на випуск продукції, цілком ймовірно, обумовлена необхідністю поповнення оборотних коштів. Навіть відносно високий темп зростання інвестицій в основний капітал підприємств не породжує радикального поліпшення якості основних фондів, зберігається тенденція старіння виробничого апарату.

Збільшення капітальних вкладень не компенсує повною мірою природного вибуття виробничих потужностей, в результаті чого межа виробничих можливостей об'єктів дослідження, обумовлена готівкою потужностями (старими і новими), продовжуватиме знижуватися. Для подолання потужностних обмежень підприємствам необхідно істотне збільшення темпів приросту виробничих капітальних вкладень.

Висновки. Актуальними залишаються завдання модернізації виробничих потужностей та адаптації наявних активів до запитів ринку. Промислові підприємства продовжують використовувати капітал, в основному, внаслідок нецільового використання амортизації і низького обсягу інвестицій, тому активізація структурної перебудови та модернізації, нарощування інвестицій в оновлення продукції і виробничого апарату

залишаються життєвою необхідністю.

Найбільш суттєвою перешкодою адаптації виявилася системна інституційна проблема, яку узагальнено можна позначити як порушення цілісності підприємств, тобто взаємоузгодженості і внутрішньої збалансованості процесів виробництва і реалізації продукції, відтворення використовуваних ресурсів, а також інноваційних процесів у цих сферах. Альтернативою цілісності є фрагментарність підприємства, втрата єдності і наступності розвитку в часі, неможливість використовувати накопичений досвід і знання.

Досліджуючи теоретичну концепцію постіндустріального суспільства, економіка якого ґрунтується на широкому застосуванні наукового знання, ролі творчої особистості та інтелектуальних ресурсів нами були виділені наступні основні характеристики сучасного способу виробництва притаманні для розвинутих країн світу:

- надзвичайно швидкий темп у розвитку науки і техніки;

- для створення (вироблення) суспільного багатства знання та інформація стають вагомішими за матеріальні фактори;

- використання інформації та знань забезпечує зростання ефективності виробництва та збільшення суспільного продукту;

- у структурі суспільного виробництва збільшується питома вага високотехнологічного сектора та у складі виробленої продукції зростає частка доданої вартості за рахунок інтелектуальної складової;

- змінюється характер людської праці на користь творчої та інтелектуальної діяльності;

- основним фактором конкурентоспроможності економіки стає рівень її технологізації, а основним ресурсом добробуту кожної країни чи корпорації — творчий та інтелектуальний потенціал людини (працівника);

- відмінності між фірмами та країнами в сферах володіння інтелектуальними ресурсами зумовлюють нерівномірність розподілу суспільного багатства;

Безперечним є факт, що, в теоретичному плані, найважливішим фундаментальним ресурсом сучасного суспільного розвитку є знання. Одночасно, виникає і завдання щодо побудови підвалин економіки знань в Україні, для того щоб вона змогла посісти відповідне місце у світовому економічному просторі, який уже функціонує за умов пріоритетності інформації та знань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аніщенко В. Адаптивне управління розвитком регіональних соціо-еколого-економічних систем / В.О. Аніщенко // Актуал. пробл. економіки. — 2007. — N 7. — С. 112-120. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

2. Ареф'єва О. В. Управління економічною стійкістю підприємств [Текст] : моногр. / О. В. Ареф'єва, Д. М. Городинська — Київ : Видав. Європейського унів-ту, 2011. — 230 с.

3. Ареф'єва О. В. Розвиток підприємств авіаційної галузі в контексті економіки знань [Текст] : моногр. / О. В. Ареф'єва, А. М. Штангрет. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2011. — 242 с.

4. Аубакирова Г. М. Адаптивный подход к управлению предприятием // http://www.gusnauka.com/DN2006/Economics/10_auba_kirova.doc.htm

5. Бауліна Т. Детермінанти процесу системної трансформації та наслідки їх впровадження для української економіки / Т.В. Бауліна // Пробл. науки. — 2010. — N 1. — С. 22-28. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

6. Богданов А. Тектология. Всеобщая организационная наука. т. 1, М., Экономика, стр. 164.

7. Богданов А. Тектология. Всеобщая организационная наука. т.2, М., Экономика, 1989 г., стр. 115.

8. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методолог. аспекти : наук. вид. / А. Гальчинський. — К. : Либідь, 2006. — 312 с.

9. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Геєць ; НАН України. Ін-т екон. та прогнозів НАН України. — К., 2009. — 864 с.

10. Друкер П. Посткапиталистическое общество. Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / П. Друкер. — М. : Academia, 1999. — 381 с.

11. Згуровський М. З. Сталий розвиток у глобальному і регіональному вимірах: аналіз за даними 2005 р. / М. З. Згуровський. — К. : НТУУ «КПІ», 2006. — 84 с.

12. Згуровський М. Суспільство знань та інформації — тенденції, виклики, перспективи / М. Згуровський // Дзеркало тижня. — 2003. — № 19. — С. 24-28.

13. Макаров В. Л. Экономика знаний: уроки для России / В. Л. Макаров // Вестник РАН. — 2003. — Т. 73, № 5. — С. 450-456.

14. Прохорова В.В. Модель адаптивного управління розвитком промислових підприємств як структурний елемент організаційно - економічного забезпечення процесу управління економічною безпекою / В.В. Прохорова, О.О. Кучеренко // Вісник екон. тран-ту і промисловості. — 2009. — № 26. — С. 133-137.

15. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : моногр. / за ред. В. М. Гейця, А. А. Мазаракі. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. — 389 с.

16. Сакайя Т. Стоимость, создаваемая знанием, или История будущего. Новая

постиндустриальна волна на Западе : антологія / Т. Сакайя ; под ред. В. Л. Иноземцева. — М. : Academia, 1999. — 467 с.

17. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : в 3 т./за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Квасюка. — К. : Фенікс, 2007. — Т. 1: Економіка знань — модернізаційний проект України. — К. : Фенікс, 2007 — 544 с.

18. Тоффлер Е. Новая технократическая волна на Западе / Э. Тоффлер. — М. : Прогресс, 1986. — 398 с.

19. Тоффлер Е. Третья волна / Э. Тоффлер. — М., 1995. — 410 с.

20. Федуллова Л. І. Економіка знань : підруч. /

Л. І. Федуллова ; НАН України. Ін-т екон. та прогноз. НАН України. — К., 2009. — 600 с.

21. Финляндия как экономика знаний. Элементы успеха и уроки для других стран / под ред. Карла Дж. Дальмана и др. ; пер. с англ. — М. : Весь Мир, 2009. — 170 с.

22. Чухно А. А. Твори : у 3 т. — К., 2006. — Т. 2 : Інформаційна постіндустриальна економіка: теорія і практика. — 512 с.

23. Штангрет А. М. Формування економіки знань в Україні: характеристика, оцінка та моделювання [Текст] : моногр. / А. М. Штангрет. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2011. — 246 с.

24. Robert H. Buckman «Building a Knowledge-Driven Organization». - McGraw-Hill, 2004

Аннотация. Статья посвящена вопросам становления и развития адаптивного управления предприятиями, оценки их адаптивного потенциала, укреплению положения на рынке и реализацию потенциала безинвестиционного роста, оценки влияния неопределенности внешней и внутренней среды на принятие решений в процессе их инновационного развития в контексте экономики знаний.

Ключевые слова: адаптивное управление, адаптивный потенциал, инновационное развитие, предприятие, модель экономики знаний.

Summary. Paper is devoted to formation and development of adaptive management, assessment of their adaptive capacity, strengthen the market position and their potential without investment growth, assess the impact of uncertainty external and internal environment to make decisions in the process of innovation development in the context of the knowledge economy.

Keywords: adaptive control, adaptive potential, innovative development, the enterprise model of the knowledge economy.

Рецензент к.е.н., доцент ХНЕУ Прохорова Ю.В.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.

УДК 338.242

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ЕКОНОМІКИ

*Ткаченко Ю.В., к.е.н., доцент,
Тихоненко Ю.В., к.т.н., доцент (ДІПК)*

Стаття присвячена дослідженню основних напрямів запровадження інноваційно-інвестиційної моделі структурної перебудови економіки, виявленню проблем розвитку внутрішнього ринку науково-технічної продукції. Авторами також запропоновано стратегію на основі якої економіка України має розвиватися.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна модель розвитку економіки, світова фінансова криза, стратегічні програми, структурна перебудова, інноваційне середовище, інноваційне підприємництво, національна інноваційна система.

© Ткаченко Ю.В.,
Тихоненко Ю.В.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 36, 2011